

Centrale videnstemaer til

Inkluderende pædagogik og specialundervisning

Oplæg fra praksis- og videnspanelet under Ressourcecenter for Inklusion og
Specialundervisning – viden til praksis.

Indholdsfortegnelse

_Toc346354403

1. Indledning	3
2. Centrale videnstemaer for omstilling til øget inklusion	4
2.1 Et fælles skoletilbud – den tredje vej	4
a) Kommunens organisation, ledelse og styring	4
b) Specialiserede kompetencer og viden	4
2.2 Den lærende og vidensdelende skole	4
c) Skoleledelse	5
d) Samarbejdet om inkluderende pædagogik	5
2.3 Inkluderende pædagogik	5
e) Undervisningsdifferentiering	5
f) Konflikter og forstyrrende adfærd	5
g) Elevperspektiver	5
h) Forældre som ressource	5
2.4 Specialundervisning og støtte	6
i) Støtte til elever med særlige behov	6
j) Inkluderende perspektiver i segregerede undervisningstilbud	6
3. Videnspredning og kompetenceudvikling	7
3.1 Videnspredning	7
3.2 Viden til kompetenceudvikling	7

1. Indledning

Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning skal støtte med viden til omstilling til øget inklusion i folkeskolen og viden om specialundervisning. Ressourcecenteret har i den forbindelse tre væsentlige opgaver:

- At skabe overblik over viden på området (videnindsamling)
- At udvikle ny viden (videnopbygning)
- At gøre denne viden anvendelig for fagpersoner i og omkring folkeskolen (videnformidling og videnspredning).¹

Praksis- og videnspanelet under Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning har en væsentlig opgave i denne sammenhæng. Panelet, der udgøres af forskere og praktikere med særlig ekspertise inden for inklusion og specialundervisning, har til opgave at udpege behov for ny viden, som skal samles og udvikles i samarbejde med de eksisterende vidensmiljøer på området.

Dette er en beskrivelse af praksis- og videnspanelets forslag til væsentlige videnstemaer for ressourcecenterets arbejde.

Videnstemaerne er identificeret i en proces som praksis- og videnspanelet har gennemført i efteråret 2012. Praksis- og videnspanelet identificerede ved et heldagsseminar den 15. november 2012 en række væsentlige udfordringer og videnstemaer, som har relevans for omstillingen til øget inklusion og specialundervisning. Der blev herefter nedsat en mindre arbejdsgruppe, som udarbejdede et udkast til en konkretisering af temaerne. Dette udkast blev efterfølgende drøftet på et seminar den 6. december 2012.

Der er i praksis- og videnspanelet bred enighed om, at de fremlagte videnstemaer står centralt for ressourcecenterets arbejde.

De centrale videnstemaer beskrives i afsnit 2. I afsnit 3 beskrives to tværgående områder, som ikke i sig selv er videnstemaer, men som praksis- og videnspanelet anser som værende væsentlige i forbindelse med undersøgelser og forsøg/udviklingsprojekter. Der er endvidere vedlagt et bilag, hvor praksis- og videnspanelet kommer med en række bud på undersøgelser og udviklingsprojekter, som kan støtte vidensindsamlingen inden for de respektive temaer.

¹ Ressourcecenteret skal endvidere følge op på regeringen og KLs målsætninger for omstilling til styrket inklusion i folkeskolen i ØA13.

2. Centrale videnstemaer for omstilling til øget inklusion

Dette afsnit beskriver de temaer, som praksis- og videnspanelet har udpeget som centrale videnstemaer for omstilling til øget inklusion og for specialundervisning. De er inddelt i fire overordnede temaer om 1) et fælles skoletilbud, 2) den lærende og videndelende skole, 3) inkluderende pædagogik og 4) specialundervisning.

De fire temaer er indbyrdes afhængige og adskillelsen i fremstillingen er primært analytisk. Det er for eksempel vigtigt at understrege, at der også er et inklusionsperspektiv i specialundervisning og at inklusion og specialundervisning ikke må forstås som modsætninger.

2.1 Et fælles skoletilbud – den tredje vej

Den øgede omstilling til inklusion i folkeskolen indebærer, at der i højere grad arbejdes inden for ét fælles skoletilbud i kommunen. Et skoletilbud, som ikke er præget af skarp opdeling mellem de almindelige folkeskoler og de segregerede undervisningstilbud. Det er i stedet et skoletilbud, hvor fagpersoner samarbejder på tværs af organisatoriske skel med et fælles mål om den inkluderende skole. Skolernes samarbejde med kommunale forvaltninger, dagtilbud, klubtilbud, m.v. er en væsentlig forudsætning for et godt skoletilbud.

a) Kommunens organisation, ledelse og styring

Kommunens organisation, ledelse og styring af folkeskolerne – almindelige skoler og specialskoler – har betydning for en omstilling til øget inklusion. Det er kommunen, som skal sætte dagsordenen og skabe ejerskab, hvis der skal etableres et fælles skolevæsen i kommunen, da det i høj grad omhandler samarbejdet på tværs af de organisatoriske strukturer. Der er i særlig grad efterspurgt viden inden for to temaer. For det første drejer det sig om kommunens organisation, ledelse og styring som rammesætning for skolernes kvalitet. For det andet drejer det sig mere specifikt om

Pædagogisk Psykologisk Rådgivnings rolle i omstillingen til øget inklusion og styrket specialundervisning. Der er i denne forbindelse behov for eksempler, som kan være til inspiration og som kan være retningsgivende for kommunernes arbejde.

b) Specialiserede kompetencer og viden

Specialklasser og -skoler er i besiddelse af ressourcer, kompetencer og viden, som er til gavn i en inkluderende undervisning i den almindelige folkeskole. Der er samtidig behov for, at segregerede undervisningstilbud tænkes ind i kommunens samlede skolevæsen og får gavn af ressourcer, kompetencer og viden fra andre undervisningstilbud. Der er i særlig grad efterspurgt viden om og eksempler på, hvordan fagpersoner i specialklasser og –skoler samt fagpersoner i den almindelige undervisning kan samarbejde om udvikling af undervisningen. Der er derfor også behov for en systematisk kvalitetsudvikling og –sikring af undervisningen.

2.2 Den lærende og vidensdelende skole

Den inkluderende skole er en skole, der fungerer og arbejder med udgangspunkt i skolens elevgrundlag og i samarbejde med omgivelserne. Det er derfor også en skole i

forandring. Det er i den forbindelse afgørende med viden, der kan støtte en positiv forandring mod målsætningerne for den inkluderende skole.

c) Skoleledelse

Skoleledelse er afgørende for den gode undervisning. Skoleledelsen skal involvere sig i de pædagogiske vilkår for undervisningen og skal udvikle skolens læringskultur med henblik på at sikre elevernes optimale udbytte af deres skolegang. Der er særligt behov for viden om, hvordan skoleledelsen kan støtte den inkluderende pædagogik - herunder skolens samlede inkluderende strategier.

d) Samarbejdet om inkluderende pædagogik

Det bør ikke være den enkelte lærer, som står alene med ansvaret for og opgaven med at udvikle undervisningen. Der er behov for, at lærere og pædagoger supplerer hinanden indbyrdes med viden og kompetencer. Det gælder i alle faser af undervisningen - herunder planlægning, gennemførelse og evaluering. Der er i særlig grad behov for viden om teamsamarbejde og brugen af særlige ressourcepersoner.

2.3 Inkluderende pædagogik

Der er behov for en undervisning, som både inddrager specialiseret viden om den enkelte elevs optimale læringsforhold og generel didaktisk og pædagogisk viden om tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen. Det er endvidere vigtigt, at viden om inkluderende pædagogik tager udgangspunkt i læreres, pædagogers, lederes, forældres, elevs, psykologers og andre fagpersoners perspektiver.

e) Undervisningsdifferentiering

Undervisningsdifferentiering er et bærende princip i folkeskolen, men det er også en

udfordring for lærerne at tilrettelægge og gennemføre en undervisning, som tager udgangspunkt i den enkelte elev. Der er i særlig grad behov for viden om, hvordan undervisning kan tilrettelægges, så den er optimal for alle elevernes læring, udvikling i fællesskabet og oplevelse af at være en del af samme fællesskab trods forskellige interesser og behov.

f) Konflikter og forstyrrende adfærd

Konflikter og forstyrrende adfærd er en væsentlig udfordring for en god undervisning og et trykt læringsmiljø. Det er et område, der ofte udpeges som en væsentlig udfordring for et godt klassefællesskab, hvor lærerne i særlig grad føler sig udfordret. Der især brug for viden om, hvordan lærere, pædagoger og ledere kan forebygge og håndtere forstyrrende adfærd, uro i undervisningen og konflikter.

g) Elevperspektiver

Den inkluderende skole handler om eleverne. Det er eleverne, der skal have en god skolegang, og det er eleverne, som er de centrale aktører, hvis inklusionen skal lykkes. Der er særlig grad behov for viden, der sætter fokus på elevernes oplevelse af, erfaringer med og perspektiver på inklusion - herunder elevernes rolle i forhold til en differentieret og inkluderende undervisning.

h) Forældre som ressource

Forældrene er foruden eleverne og læreren den vigtigste ressource til god undervisning og inklusion. Et godt forældresamarbejde er en væsentlig ressource for skolen og undervisning. Der er i særlig grad brug for viden om, hvordan forældrenes ressourcer kan aktiveres og være en konstruktiv medspiller i den inkluderende pædagogik.

2.4 Specialundervisning og støtte

Selv om det er hensigten, at flere elever inkluderes i den almindelige undervisning, vil der fortsat være elever, som har behov for et særligt undervisningstilbud - fx i en specialklasse eller -skole. Der vil endvidere være elever, som har brug for en særlig støtte eller et supplement til den almindelige undervisning.

i) Støtte til elever med særlige behov

Støtte til elever med særlige behov kan hjælpe til en mere inkluderende skolegang. Der er i særlig grad behov for viden om hvilke

støtteformer, som kan styrke skolegangen for elever med særlige behov.

j) Inkluderende perspektiver i segregerede undervisningstilbud

Kvaliteten i den undervisning, som foregår i segregerede undervisningstilbud, skal også styrkes. At få undervisning i segregerede undervisningstilbud er ikke ensbetydende med manglende livschancer. Der er i særlig grad behov for viden om, hvad der kendetegner en god undervisning i specialklasser og -skoler og viden om hvordan elever i de segregerede undervisningstilbud også kan være en del af et fagligt og socialt fællesskab, hvor de oplever sig inkluderet.

3. Videnspredning og kompetenceudvikling

I det foregående afsnit har praksis- og videnspanelet udpeget de temaer, hvor der i særlig grad er behov for viden. Der er imidlertid behov for at se videnspredning og kompetenceudvikling som to væsentlige tværgående elementer i de beskrevne temaer. Det er to områder som kan tænkes på tværs af undersøgelser og forsøg/udviklingsprojekter i Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisnings arbejde

3.1 Videnspredning

Det er et væsentligt formål med Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning, at den viden, som indsamles og udvikles, skal anvendes i praksis. Det kræver en god formidling, og det kræver at den viden, som ressourcecenteret beskæftiger sig med, er relevant i kommunerne og skolernes praksis.

Denne ambition kræver et klart fokus på, hvordan viden kan implementeres. En væsentlig forudsætning for, at dette lykkes, er, at formidling og spredning af viden medtænkes fra begyndelsen i alle ressourcecenterets aktiviteter.

3.2 Viden til kompetenceudvikling

Kompetenceudvikling af lærere, pædagoger, skoleledere, psykologer og andre fagpersoner i og omkring folkeskolen er central for udviklingen af en inkluderende pædagogik og specialundervisning. Blandt andet har en række undersøgelser vist, at lærere i folkeskolen oplever, at de ikke har tilstrækkeligt med kompetencer til at gennemføre en god inkluderende pædagogik.

Kompetenceudviklingen skal foregå strategisk og ud fra et oplyst grundlag og den skal gå på tværs af alle de temaer, som praksis- og videnspanelet har udpeget i afsnit 2.

Det vil være en styrke, hvis kompetenceudviklingen har en tæt forbindelse

med den vidensopsamling og -udvikling, som foregår i vidensmiljøerne og i Ressourcecenter for Inklusion og Specialundervisning. Dette gælder, uanset om der er tale om grund- eller efteruddannelse, aktionslæringsforløb eller andre tilgange til kompetenceudviklingen. Sammenhængen til fagpersoner i og omkring folkeskolens kompetenceudvikling kan derfor tænkes med i ressourcecenterets aktiviteter.